

Unia polsko-litewska w opinii Polaków i Litwinów kilkaset lat później – analiza Dangirasa Mačiulisa¹

W XIX w. dążenie do niepodległości politycznej zrodziło w Polsce potrzebę takiej wizji historii narodu, która by się przyczyniła do mobilizacji społeczeństwa, aby cel ten zrealizować. Zrodzona z unii między Królestwem Polskim a Wielkim Księstwem Litewskim (dalej WKL) wizja [...] niegdyś potężnego państwa Europy, zachęcała do przywrócenia państwowości Polski w historycznych granicach. W drugiej połowie XIX – na początku XX w. w polskim krajobrazie pojawiły się znaki przywracające pamięć o uniach: [...] w 1886 r. w Krakowie podczas obchodów jubileuszu 500. rocznicy unii w Krewie ustawiono pomnik Jadwigi i Jagielły [...]. Poza wymienionymi materialnymi znakami liczne obrazy unii pojawiły się również w historiografii i literaturze. Dla społeczeństwa polskiego unie były [...] miejscami pamięci², które świadczyły o tradycji państwowości. [...] jak wyglądał obraz unii w pamięci zbiorowej litewskiego społeczeństwa – czy stał się dla niego miejscem pamięci? [...]

Litewski ruch narodowy konstruował narrację historyczną w taki sposób, by stała się narzędziem konsolidacji wspólnoty etnicznej oraz by podkreśliła jej prawo do samodzielności kulturowej i politycznej. W zrodzonych przez litewski ruch narodowy narracjach unie między WKL a Królestwem Polskim oceniono jako konieczne wówczas warunki historyczne, jednak zarazem podkreślono ujemne ich skutki dla narodu litewskiego. W 1891 r. do litewskiego czytelnika [...] dotarła pierwsza narodowa narracja historyczna [...]. Pisał on [jej autor], że zawarcie unii w Krewie było niezbędne dla chrystianizacji Litwy, złamania potęgi zakonu krzyżackiego i wyzwolenia się spod wpływu rosyjskiego. Jednocześnie twierdził, że [...] [Litwie] unia z Polską „przyniosła wiele nieszczęść”: rozpoczęła się polonizacja, wzrósł ucisk społeczny i zaostrzyły się konflikty wewnątrz kraju. Najważniejszym ujemnym skutkiem była polonizacja Litwy [...]. Negatywne skutki unii podkreślono również w wydanej w 1911 r. historii Litwy [...]. W tym przypadku autor [...] na przykład unię horodelską ocenił nawet jako pewne zwycięstwo negocjacyjne Litwinów (podkreślając zasługi księcia Witolda), porównując ją z wcześniejszymi uniami w Krewie i wileńsko-radomską: „W Horodle Litwini zjednoczyli się z Polakami jak równi z równymi” [...].

W prasie litewskiej [na początku XX w.] podkreślono, że mimo wspólnej przeszłości narracja historyczna Litwinów i Polaków zasadniczo się różni, a dobitnym przykładem takiej różnicy jest odmienna ocena unii: u Polaków budzi ona poczucie dumy, a u Litwinów wywołuje żalobny nastrój.

¹ Dangiras Mačiulis (czyt. macziulis) – współczesny historyk litewski zajmujący się głównie dziejami Litwy w XIX w.

² miejsca pamięci – termin sformułowany przez francuskiego historyka Pierre’a (czyt. piera) Norę w latach 70. XX w. Oznacza zinstytucjonalizowane formy zbiorowych wspomnień przeszłości, tj. miejsca przechowujące wspomnienia przeszłości danej zbiorowości, ważne dla jej historii. Są to np. muzea, pomniki bohaterów czy archiwa historyczne. W ostatnich latach termin ten mocno ewoluował i za miejsca pamięci uznaje się także wydarzenia oraz przedmioty codziennego użytku. Jednak warunkiem koniecznym do tego jest ich funkcja oddziaływania na społeczną pamięć o przeszłości. Tak więc miejscem pamięci może być zarówno muzeum, jak i wydarzenie sprzed 100 lat lub polski fiat 125 p.

Dangiras Mačiulis, *Obrazy unii między Wielkim Księstwem Litewskim a Królestwem Polskim w litewskiej pamięci zbiorowej (koniec XIX w. – 1940 r.)*, „Acta Baltico-Slavica” 41, 2017, s. 156–174, DOI: <https://doi.org/10.11649/abs.2017.012>.

Praca z tekstem

- 1.** Wyjaśnij, w jaki sposób Polacy i Litwini postrzegali unie obu krajów w XIX–XX w. Jak sądzisz, z czego mogły wynikać te różnice?
- 2.** Rozstrzygnij, czy słuszne jest stwierdzenie autora, że dla Polaków unie polsko-litewskie były *miejscami pamięci*. Odpowiedź uzasadnij.
- 3.** Wymień przyczyny wskazywane przez XIX-wiecznych historyków litewskich, dla których Litwini zawarli unię z Królestwem Polskim.
- 4.** Podaj niekorzystne dla Litwinów konsekwencje zawarcia unii z Królestwem Polskim wskazywane przez XIX-wiecznych historyków litewskich.
- 5.** Wyjaśnij, dlaczego Polacy w 2. połowie XIX i na początku XX w. kultywowali pamięć o uniach polsko-litewskich.